

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการนำเสนองานศิลปะร่วมสมัย
ของผู้นำชมนิทรรศการ
PROPOSED GUIDELINES FOR DEVELOPING CONTEMPORARY ART
PRESENTATION SKILLS OF DOCENTS

นางสาว ภัทรสิริย์ สัตร์ตน์วัฒนา*

Phattasiri Sattaratwattana

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ติรณสาร **

Ampai Tiranasar, Assistant Professor Dr.

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพของการนำชมและความต้องการผู้นำชมนิทรรศการศิลปะในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย 2) ศึกษาแนวทางการจัดการอบรมผู้นำชมนิทรรศการศิลปะในพิพิธภัณฑ์ศิลปะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 1) บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยที่เป็นฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายนิทรรศการ เจ้าหน้าที่ประจํานิทรรศการ หรือภัณฑารักษ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำ จำนวนทั้ง หมด 20 คน 2) ผู้นำชมที่ผ่านการอบรมผู้นำชมนิทรรศการหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการนำชม จำนวนทั้งหมด 20 คน 3) ผู้เข้าชมที่ได้รับการนำชมและไม่ได้รับการนำชมนิทรรศการ จำนวนทั้งหมด 100 คน 4) ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการ จำนวนทั้งหมด 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการนำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยอยู่ในระดับมีปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ ด้านคุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการ ด้านองค์ความรู้ของผู้นำชมนิทรรศการ และด้านการนำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมประเภทต่างๆ ตามลำดับ และ 2) ความต้องการผู้นำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยอยู่ในระดับมีความต้องการมากที่สุด ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ด้านคุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการ ด้านหน้าที่ของผู้นำชมนิทรรศการ และด้านทักษะของผู้นำชมนิทรรศการ ตามลำดับ

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่อยู่ 88/15 หมู่ 1 ต.เขาสามยอต อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000

E-mail Address: Phattasiri.S@studentchula.ac.th

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Ampai.Ti@Chula.ac.th

ISSN1905-449

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the presentation skills of docents and the needs in contemporary art museum, and 2) proposed guidelines for developing for contemporary art presentation skills of docents. The participants were 1) 20 personnels in contemporary art museum, 2) 20 docents, 3) 100 audience, and 4) 35 experts in the field. Research instruments used for gathering data were: a set of questionnaire, an in-depth interview, and observation form. The data were analyzed using frequency, percentage standard deviation, and content analysis.

The research found: 1) the presentation skills of docents at present were at a moderately rate, the top three are characteristic of docents, knowledge of docents, and presentation skills for audience types 2) the needs of the docents has were at the highest rate, the top three are characteristic of docents, duties of docents, and presentation skills of docents.

คำสำคัญ: ผู้นำชมนิทรรศการ/ พิพิธภัณฑสถานศิลปะ/ ศิลปะร่วมสมัย

KEYWORDS: DOCENTS/ ART MUSEUM/ CONTEMPORARY ART

บทนำ

ศิลปะร่วมสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นสิ่งที่ยังห่างจากความเข้าใจของคนทั่วไปภายในสังคมไทยเป็นอย่างมาก อาจเป็นเพราะสาเหตุจากผลงานศิลปะที่มีความเข้าใจถึงได้ยากศิลปินผู้สร้างสรรค์มีความเป็นลักษณะเฉพาะหรือประชาชนทั่วไปขาดความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานในการชื่นชมงานศิลปะ จากปัญหาต่างๆที่ทำให้โดยทั่วไปคิดว่าศิลปะเป็นเรื่องที่ไกลตัวอาจเกิดจากพื้นที่ในการจัดแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัยที่ค่อนข้างมีอยู่น้อยไม่ทั่วถึง ส่วนที่มีอยู่ในปัจจุบันก็เป็นพื้นที่ที่มีความเฉพาะกลุ่ม เป็นเพียงที่จัดแสดงงานและรองรับผู้ชมงานในแวดวงศิลปะเท่านั้น (กฤษฎา ดุษฎีวนิช, 2555) การเกิดขึ้นของศิลปะที่แตกต่างไปจากเดิมของไทยได้มีการปรับเปลี่ยนมาจนถึงในรัชกาลที่ 6 ที่มีศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (Corrado Feroci) เป็นผู้บุกเบิกนำศาสตร์ความรู้ทางด้านศิลปะจากฝั่งตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย จากความเกี่ยวข้องดังกล่าวทำให้ในปัจจุบันศิลปะสมัยใหม่คงอยู่ในบริบทของสังคมไทยแต่จากเหตุการณ์ดังที่กล่าวมาข้างต้น การเปลี่ยนผ่านรูปแบบศิลปะเป็นการสะท้อนให้เห็นการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เรื่องของศิลปะเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจโลกเข้าใจในวิถีของการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในศิลปะเช่นกัน

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2545 งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยได้ดำเนินงานโดยนักวิชาการ ศิลปินร่วมสมัย ผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ ผู้บริหาร ประชาชนผู้สนใจ และผู้ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยตระหนักถึงภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในศักยภาพคนไทยที่สามารถแสดงออกถึงความมีสุนทรียภาพ อัจฉริยภาพและความเป็นเลิศในด้านศิลปะร่วมสมัยที่มีการพัฒนาและรวบรวมแนวความคิดที่เป็นเนื้อหาสาระ ในขอบข่ายของงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2547) การที่มีหน่วยงานของรัฐเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนให้ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยมีความมั่นคง ทำให้ศิลปินที่ทำงานศิลปะร่วมสมัยมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง การเกิดขึ้นของหอศิลปะร่วมสมัยก็เป็นจุดหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของวงการศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยที่เป็นรูปธรรมแต่ทั้งนี้การมีอยู่ของหอศิลป์นั้นยังไม่สามารถเป็นสิ่งชี้วัดได้ว่าประชาชนทั่วไปนั้นจะมีความเข้าใจในงานศิลปะร่วมสมัย ซึ่งความไม่เข้าใจในงานศิลปะร่วมสมัยเป็นปัญหาในระดับพื้นฐานที่ควรแก้ไขหรือเปิดโอกาสในการปูพื้นฐานความรู้ทางด้านศิลปะร่วมสมัยให้กับประชาชนทั่วไป เพราะความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะนั้นเป็นโครงสร้างที่สำคัญในการเรียนรู้ศิลปะ ดังนั้นการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนทั่วไปโดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็น แหล่งเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้โดยเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่าย ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดการองค์ความรู้ การจัดการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีในการชื่นชม

ผลงานศิลปะร่วมสมัยเพื่อให้ประชาชนทั่วไป มีพื้นฐานในการเรียนรู้และชื่นชมศิลปะร่วมสมัยได้ดียิ่งขึ้น

นิทรรศการเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารและเรื่องราวความรู้ให้กับประชาชน เป็นสื่อที่ผู้เข้าชมสามารถมองเห็นได้ด้วยตาและสามารถร่วมพิจารณา เนื่องจากนิทรรศการเป็นสิ่งที่จัดแสดงโดยใช้ระยะเวลาพอสมควร ทำให้มีโอกาสในการเรียนรู้มากขึ้น มีโอกาสในการรับทราบข้อมูลเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ของนิทรรศการได้เป็นอย่างดี การจัดนิทรรศการจึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อพิพิธภัณฑ์เป็นอย่างยิ่ง การจัดการเรียนรู้หรือการนำชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะจึงเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ (Musuem Education) ดังนั้นการจัดเตรียมบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑ์นั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกัน อีกทั้งผลงานศิลปะร่วมสมัยนั้นเป็นผลงานที่มีความเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปิน ยากต่อการทำความเข้าใจของประชาชนทั่วไป การจัดนิทรรศการศิลปะในพิพิธภัณฑ์โดยมีฝ่ายการศึกษาทำหน้าที่ในการจัดการองค์ความรู้ในนิทรรศการ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้โดยการมีผู้นำชมนิทรรศการเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และทัศนคติที่ดีในการชมงานศิลปะนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความรู้ ความเข้าใจและความประทับใจในงานศิลปะร่วมสมัยให้กับประชาชน การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่มีขั้นตอนครอบคลุมถึงแนวทางการฝึกฝนผู้นำชมมีความรู้ที่พร้อมไปด้วยทักษะในการถ่ายทอดและประสบการณ์ในการนำชม ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างผู้นำชมที่มีประสิทธิภาพของผู้นำชมให้ตรงกับ ผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายตรงตามความต้องการของทางพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย

การจัดการเรียนรู้หรือการนำชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะ เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการให้การศึกษา (Musuem Education) เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นการจัดการเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในนิทรรศการจากผู้เชี่ยวชาญสู่ผู้นำชมและจากผู้นำชมถ่ายทอดสู่ผู้เข้าชม การให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์จึงเป็นความสัมพันธ์กันระหว่างผู้เข้าชม ผู้นำชมและวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับถ่ายทอดองค์ความรู้ทางศิลปะในพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่สำคัญในการจัดเตรียมการบริการด้านการศึกษาให้กับผู้เข้าชมทุกช่วงวัย เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ให้ได้มากที่สุด (Amborse & Paine, 1993) จากความสำคัญดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และพัฒนาทักษะของผู้นำชมนิทรรศการ หรือเจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริการความรู้ในพิพิธภัณฑ์ให้มีความพร้อมในองค์ความรู้ เทคนิคการถ่ายทอดความรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้เข้าชมทุกช่วงวัย ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาจะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยาทางการเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการวิเคราะห์เนื้อหาที่ซับซ้อน เป็นการทำให้เรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย มีการใช้ทักษะทางการสื่อสารความหมายที่ดี (Ambrose & Paine, 1993) จากความสำคัญของฝ่ายการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ที่มีความแตกต่างจากครูผู้สอน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เนื่องจากมาตรฐานการสอนที่แตกต่างกันและขาดการฝึกอบรมให้ความรู้ที่เพียงพอ (Walsh-Piper, 1989)

จากงานวิจัยเพื่อหาวิธีการพัฒนาผู้นำชมในพิพิธภัณฑ์ให้มีความเป็นมืออาชีพในการนำชมของโรบิน (Grenier, 2005) พบว่า ผู้นำชมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความรู้ มีทักษะการถ่ายทอด สามารถประยุกต์ประสบการณ์ที่มีให้เหมาะสมกับผู้เข้าชมการฝึกอบรมแบบเป็นทางการและการจัดการศึกษาที่ต่อเนื่องของพิพิธภัณฑ์ให้กับผู้นำชมนั้นเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้นำชมมีประสิทธิภาพ ซึ่งการฝึกอบรมผู้นำชมส่งผลให้ผู้นำชมมีความสามารถและมีส่วนร่วมในการจัดโปรแกรมการศึกษาให้กับผู้เข้าชมที่มีความหลากหลาย (McCoy cited in Grenier, 2005) และโรบินได้กล่าวว่าจะไม่เพียงแต่การจัดฝึกอบรมให้กับผู้นำชมเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้นำชม การให้ความรู้เช่นเดียวกับ การศึกษาในระบบแก่ผู้นำชม ผู้เข้าชมหรือผู้เรียนรู้ทั่วไปนั้นเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจและยังทำให้เข้าถึงองค์ความรู้ที่แท้จริง เช่นเดียวกับที่พิพิธภัณฑ์ไฮโลคอสท์ (United State Holocaust Memorial Museum) และพิพิธภัณฑ์ศิลปะที่บอสตัน (Museum

of Fine Art, Boston) มีการฝึกอบรมที่ครบถ้วนและประสบความสำเร็จในการพัฒนาประสิทธิภาพของ ผู้นำชม (Grenier, 2005)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนั้นการจัดเตรียมบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาในพิพิธภัณฑ์นั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกัน การจัดนิทรรศการศิลปะในพิพิธภัณฑ์โดยมีฝ่ายการศึกษาทำหน้าที่ในการจัดการองค์ความรู้ในนิทรรศการ สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการมีผู้นำชมนิทรรศการเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และทัศนคติที่ดีในการชมงานศิลปะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความรู้ความเข้าใจและความประทับใจในงานศิลปะให้กับประชาชน การจัดเตรียมแนวทางการฝึกฝนผู้นำชมให้มีความรู้ที่พร้อมไปด้วยทักษะในการถ่ายทอด มีองค์ความรู้และมีประสบการณ์ในการนำชม จึงเป็นแนวทางในการสร้างผู้นำชมให้มีประสิทธิภาพตรงกับผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายและตรงตามความต้องการของทางพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพของการนำชมและความต้องการผู้นำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะของผู้นำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์แนวทางการจัดอบรมผู้นำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย เขตกรุงเทพมหานคร จะต้องเป็นหอศิลป์/ พิพิธภัณฑ์ศิลปะที่เน้นการจัดแสดงผลงานศิลปะร่วมสมัยที่พัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน โดยมีกระบวนการหรือแนวความคิดของสังคมและวัฒนธรรมปัจจุบันเป็นพื้นฐานครอบคลุมงานศิลปะประเภททัศนศิลป์เท่านั้นเป็นทั้งศิลปะสองมิติสามมิติ เช่น งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานภาพพิมพ์ งานสื่อผสม ภาพถ่าย ศิลปะจัดวาง เป็นต้น

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

พิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Art Museum) คือ สถานที่เก็บรวบรวมและ/ หรือจัดแสดงผลงาน ศิลปะร่วมสมัย เพื่อเผยแพร่ผลงานศิลปะ บางครั้งอาจใช้ชื่อเรียกคำอื่น เช่น หอศิลป์ร่วมสมัย, หอศิลป์สมัยใหม่, หอศิลป์วัฒนธรรม, หอศิลป์กรรม, หอศิลป์วิทยานิทรรศ, ศูนย์ศิลปะ (Art Centre), แกลเลอรี (Gallery), และอาร์ตแกลเลอรี (Art Gallery) เป็นต้น

ศิลปะร่วมสมัย คือ ศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นในยุคปัจจุบัน เป็นงานทัศนศิลป์ทั้งจิตรศิลป์และประยุกตศิลป์ ได้แก่ งานประติมากรรม งานจิตรกรรม งานภาพพิมพ์ งานสื่อผสม งานศิลปะการแสดงสด งานศิลปะจัดวาง เป็นต้น

ผู้นำชมนิทรรศการ คือ บุคลากรประจำหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ประจํานิทรรศการ เป็นอาสาสมัครนำชมหรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่นำชมภายในหอศิลป์ หรือพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย เป็นผู้ให้บริการด้านการศึกษา หรือเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการศึกษาของนิทรรศการที่หอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์เป็นผู้จัดขึ้น

กลุ่มตัวอย่าง

คือ ผู้เข้าชม และบุคลากรในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยเขตกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด จำนวน 20 แห่ง ประกอบด้วย

- บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย ที่เป็นฝ่ายวิชาการ ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายนิทรรศการ เจ้าหน้าที่ประจำนิทรรศการ หรือภัณฑารักษ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำ จำนวน 20 คน
- ผู้นำชมที่ผ่านการอบรมผู้นำชมนิทรรศการหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการนำชม จำนวน 20 คน
- ผู้เข้าชมที่ได้รับการนำชมและไม่ได้รับการนำชมนิทรรศการ จำนวน 100 คน
- ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการ จำนวน 35 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการขั้นที่ 1 ศึกษาตำรา เอกสาร หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ศิลปะในพิพิธภัณฑ์ศึกษาศาพในการจัดการนำชมนิทรรศการศิลปะรวมถึงกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย เขตกรุงเทพมหานครและต่างประเทศ สร้างกรอบแนวคิดการศึกษาศาพการจัดการผู้นำชมนิทรรศการศิลปะในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย ประกอบด้วย ความรู้ของผู้เข้าชม ทักษะการสื่อสารของผู้เข้าชม และประสบการณ์ของผู้เข้าชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย

วิธีดำเนินการขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตเป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) มีกรอบแนวคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการขั้นที่ 3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 แห่ง ประกอบด้วย เก็บข้อมูลแบบสอบถามชุดที่ 1 และแบบสัมภาษณ์จากบุคลากรในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย ผู้นำชมนิทรรศการและผู้เชี่ยวชาญ และเก็บข้อมูลแบบสอบถามชุดที่ 2 จากผู้เข้าชมนิทรรศการ

วิธีดำเนินการขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากแบบสอบถามโดยคำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสรุปสาระสำคัญของแต่ละด้านบรรยายเป็นแบบความเรียงประกอบตาราง แจกแจงละเอียดออกมาที่ละเครื่องมือ ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ความถี่และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการของการนำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย สามารถสรุปผลได้ว่า สภาพปัจจุบันของการนำชมนิทรรศการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.36 ความต้องการต่อการนำชมนิทรรศการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมีความต้องการมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.51 สามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ข้อคิดเห็นของบุคลากร ผู้นำชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยและผู้เชี่ยวชาญ

1.1 ข้อคิดเห็นต่อสภาพการนำชมนิทรรศการในปัจจุบัน ภาพรวมของทุกด้านอยู่ในระดับความคิดเห็นมีปานกลางหรือปฏิบัติพอสมควร เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยที่มีลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ได้ค่าเฉลี่ย 3.27 คือ ด้านคุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .539) ลำดับที่ 2 ได้ค่าเฉลี่ย 3.25 คือ ด้านองค์ความรู้ของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .488) ลำดับที่ 3 ได้ค่าเฉลี่ย 3.22 คือ ด้านการ นำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมประเภทต่างๆ (SD= .459)

1.2 ข้อคิดเห็นต่อความต้องการของผู้เข้าชม ภาพรวมของทุกด้านอยู่ในระดับมีความต้องการมากหรือต้องการปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยที่มีลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ได้ค่าเฉลี่ย 4.36 คือ ด้านคุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .522) ลำดับที่ 2 ได้ค่าเฉลี่ย 4.34 คือ

ด้านหน้าที่ของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .547) ลำดับที่ 3 ได้ค่าเฉลี่ย 4.31 คือ ด้านทักษะของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .505)

1.3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ คุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการที่ดีควรมีบุคลิกที่ดี มีการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีองค์ความรู้เกี่ยวกับนิทรรศการที่นำชมและสถานที่ในการจัดแสดง มีทักษะในการพูดอธิบายที่ทำให้เกิดความน่าสนใจ น่าติดตาม มีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ และพิพิธภัณฑ์ควรจัดเตรียมผู้นำชมให้มีความพร้อมในการนำชมนิทรรศการ

1.4 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัจจุบันและความต้องการของการนำชมนิทรรศการ ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย จากการสัมภาษณ์บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้นำชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญและ ผู้เข้าชมนิทรรศการ อันประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้ 1)ด้านบทบาทของผู้นำชมนิทรรศการ ผู้นำชมควรมี บทบาทในการช่วย ประชาสัมพันธ์นิทรรศการศิลปะ ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางด้านศิลปะให้กับผู้เข้าชม และประชาชนทั่วไป 2)ด้านหน้าที่ของผู้นำชมนิทรรศการ ผู้นำชมมีหน้าที่ให้ความรู้ ให้ข้อมูลของนิทรรศการ และสร้างความเข้าใจในการชมนิทรรศการ 3)ด้านคุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการ ผู้นำชมต้องมีบุคลิกที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 4)ด้านขั้นตอนการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำชมนิทรรศการ วิธีการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีคือการศึกษา ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับนิทรรศการ เมื่อนำชมควรกล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้เข้าชมควรทราบ นำชมด้วยความ เป็นกันเอง ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายพร้อมทั้งสอดแทรกความรู้ที่เกี่ยวข้อง และสรุปสาระสำคัญและสิ่งที่ผู้เข้าชม ควรได้รับในการชมนิทรรศการ กิจกรรมที่ควรสอดแทรกระหว่างการนำชมนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้เข้าชมว่าเป็น กลุ่มใด การใช้สื่ออื่นๆประกอบการนำชมนั้นมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจในนิทรรศการ

5)ด้านองค์ความรู้ของผู้นำชมนิทรรศการ ผู้นำชมควรมีความรู้ครอบคลุมในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ ความรู้พื้นฐานทางทัศนศิลป์และความรู้เกี่ยวกับผลงานศิลปะที่จัดแสดง ความรู้ที่ผู้นำชมควรมีพื้นฐานมาก่อนคือความรู้พื้นฐานทางด้านทัศนศิลป์และประวัติศาสตร์ศิลปะ ควรมีการวัดระดับความรู้พื้นฐานก่อนการรับเข้าเป็นผู้นำชมนิทรรศการ และความรู้ทางด้านศิลปะร่วมสมัยเป็นสิ่งที่ผู้นำชมควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ 6)ด้านทักษะของผู้นำชมนิทรรศการทักษะที่ผู้นำชมควรเชี่ยวชาญเป็นพิเศษคือทักษะด้านการพูด และควรมีการฝึกปฏิบัติหน้าที่นำชมก่อนการนำชมนิทรรศการจริง 7)ด้านทัศนคติของผู้นำชมนิทรรศการ ผู้นำชมนิทรรศการต้องมีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะและการบริการทางการศึกษา และ 8)ด้านการนำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมประเภทต่างๆ ควรกำหนดกลุ่มผู้เข้าชมเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กลุ่มเด็กเล็ก กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มประชาชนทั่วไป

1.5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จำนวนทั้งหมด 75 คน พบว่า เพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นเพศหญิงร้อยละ 90 และคิดเป็นเพศชายร้อยละ 10 ผู้ตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 31-30 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95 รองลงมาคือ มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมาคือระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 20 เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ประจำนิทรรศการ จำนวน 20 คน เป็นผู้นำชมที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นอาสาสมัครนำชมนิทรรศการ จำนวน 20 คน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ 35 คน และมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 1 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 รองลงมาคือมีประสบการณ์ในการทำงาน 2-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 42 และมีประสบการณ์ ในการทำงาน 4-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 13

2. ข้อคิดเห็นของผู้เข้าชมนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย

2.1 ข้อคิดเห็นต่อสภาพการนำชมนิทรรศการในปัจจุบัน ภาพรวมของทุกด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีปานกลางหรือปฏิบัติพอสมควร เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยที่มีลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับ

ที่ 1 ได้ค่าเฉลี่ย 3.46 คือ ด้านขั้นตอนการปฏิบัติการนำชมนิทรรศการ (SD= .610) ลำดับที่ 2 ได้ค่าเฉลี่ย 3.34 คือ ด้านทัศนคติของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .530) ลำดับที่ 3 ได้ค่าเฉลี่ย 3.31 คือ ด้านคุณลักษณะของ ผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .672)

2.2 ข้อคิดเห็นต่อความต้องการของผู้นำชม ภาพรวมของทุกด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความต้องการมากที่สุดหรือมีความต้องการปฏิบัติมากที่สุด และมีความต้องการมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยที่มีลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ได้ค่าเฉลี่ย 4.67 คือ ด้านการนำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมประเภทต่างๆ (SD= .479) ลำดับที่ 2 ได้ค่าเฉลี่ย 4.56 คือ ด้านขั้นตอนการปฏิบัติการนำชมนิทรรศการ (SD= .555) ลำดับที่ 3 ได้ค่าเฉลี่ย 4.54 คือ ด้านคุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการ (SD= .541)

2.3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คุณลักษณะของผู้นำชมนิทรรศการที่ดีคือมีความคล่องแคล่ว ร่าเริงแจ่มใส มีองค์ความรู้เกี่ยวกับนิทรรศการที่นำชมและสถานที่ในการจัดแสดง มีทักษะในการพูดอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่ายขึ้น มีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ และพิพิธภัณฑสถานควรจัดเตรียมผู้นำชมให้มีความพร้อม ในการนำชมนิทรรศการ

2.4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 100 คน พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นเพศหญิงร้อยละ 73 และคิดเป็นเพศชายร้อยละ 27 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 11-20 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54 รองลงมาคือ มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 46 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 88 รองลงมาคือระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 12 สาขาวิชาที่ศึกษามากที่สุด คือ สาขาวิชาศิลปกรรม คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมาคือสาขาวิชาศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20 และสาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 6 ตามลำดับอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 90 รองลงมาเป็นเจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 4 ประกอบอาชีพศิลปิน คิดเป็นร้อยละ 3 และประกอบอาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะ คิดเป็นร้อยละ 3 ตามลำดับ

อภิปรายผล

สภาพของการนำชมและความต้องการผู้นำชมนิทรรศการศิลปะในพิพิธภัณฑสถานร่วมสมัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการนำชมนิทรรศการ พบว่า ทั้งบุคลากรในพิพิธภัณฑสถานนำชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าชมนิทรรศการมีความคิดเห็นในภาพรวมต่อสภาพปัจจุบันของการนำชมนิทรรศการนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายถึงมีการปฏิบัตินำชมนิทรรศการพอสมควร ส่วนในด้านข้อคิดเห็นที่สอบถามถึงความต้องการการนำชมนิทรรศการอยู่ในระดับมีความต้องการมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวัฒน์ แสนเสริม (2543) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นที่เกี่ยวกับบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยในระดับมาก พิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยควรมีบทบาททางการศึกษามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธาสินี วัชรบูล (2544) ที่พบว่าการดำเนินงานเรื่องการจัดการแหล่งเรียนรู้ในประเทศอังกฤษนั้นได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฝ่ายต่างๆให้ความสนใจและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ทำให้บทบาทของพิพิธภัณฑสถานซึ่งแต่เดิมเป็นที่เก็บรวบรวมงานศิลปะเป็นส่วนใหญ่นั้นได้รับบทบาทหน้าที่ในการให้บริการด้านการศึกษาโดยเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เข้าชม และสอดคล้องกับอัญชลีรัตน์ มิลินทสูต (2548) ในการศึกษาเรื่องการใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตกรุงเทพมหานคร ที่ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากในเรื่องของเอกสารข้อมูลที่ทางพิพิธภัณฑสถานนั้นจัดพิมพ์เผยแพร่ เจ้าหน้าที่ในพิพิธภัณฑสถานมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากในเรื่องของการเน้นความร่วมมือระยะยาว การสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการสรุป

วัตถุประสงค์และเป้าหมายทางการจัดการเรียนการสอนในพิพิธภัณฑ์

2. ความต้องการด้านคุณลักษณะของผู้เข้าชมนิทรรศการ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้นำชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านคุณลักษณะของผู้เข้าชมนิทรรศการ ได้แก่ มีความสามารถในการสื่อสาร การถ่ายทอด การใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เข้าชม ใช้เสียงดังทั่วถึง มีจังหวะวรรคตอนถูกต้องและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งตรงกับ Grenier (2005) ศึกษาเรื่องวิธีการพัฒนาผู้นำชมพิพิธภัณฑ์ไปสู่ความเป็นมืออาชีพ ได้ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติผู้นำชมที่มีความเป็นมืออาชีพและวิธีการที่จะทำให้นำชมบรรลุวัตถุประสงค์ในการนำชม พบว่าลักษณะของผู้นำชมที่มีความเป็นมืออาชีพจะประกอบด้วย การมีทักษะในการสื่อสาร มีความสามารถวิเคราะห์และแบ่งประเภทผู้เข้าชมได้ และมีอารมณ์ขันเป็นที่น่าพอใจของผู้เข้าชม

3. ความต้องการด้านหน้าที่ของผู้เข้าชมนิทรรศการ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้นำชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านหน้าที่ของผู้เข้าชมนิทรรศการ ได้แก่ การใช้ภาษาที่เหมาะสม ชัดเจน เข้าใจง่าย เปิดโอกาสให้ซักถาม นำชมนิทรรศการครบตามรายการที่กำหนดไว้ จัดทำสรุป การปฏิบัติงานรวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ สอดคล้องกับ Swenty (2003) ที่ได้กล่าวถึงการนำชมว่าเป็น การบริการด้านการศึกษาอย่างหนึ่งในพิพิธภัณฑ์ มีผู้นำชมเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญการถ่ายทอดข้อมูลที่ถูกต้อง มีหน้าที่ช่วยบริการความรู้ให้กับกลุ่มผู้เข้าชมเป็นการสื่อสารเพื่อนำเสนอข้อมูล ความรู้ความคิดเห็น หรือความต้องการไปสู่ผู้รับสาร โดยใช้กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ผู้เข้าชมทราบและเข้าใจในกิจกรรมขององค์กรหรือของสถาบัน ทำให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอด ความรู้ที่ผสมผสานกันระหว่างศิลปะการพูดกับการแสดงข้อมูลรูปแบบต่างๆ ผ่านสื่อและอุปกรณ์โดยผู้นำชมได้อย่างเหมาะสม

4. ความต้องการด้านองค์ความรู้ของผู้เข้าชมนิทรรศการ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้นำชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านองค์ความรู้ของผู้เข้าชมนิทรรศการ ได้แก่ มีความรู้ทางด้านทัศนศิลป์ มีความรู้เรื่องวัสดุอุปกรณ์ วิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งตรงกับการจัดเตรียมผู้นำชม นิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ศิลปะซานดิเอโก (The San Diego Museum of Art) โดยในการฝึกหัดผู้นำชมแต่ละครั้งนั้นจะเริ่มต้นจากการให้ความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ศิลปะ เริ่มตั้งแต่ศิลปะกรีก โรมัน ผ่านมาถึงในยุโรป ศิลปะในเอเชีย ศิลปะในอเมริกา ศิลปะร่วมสมัยและเน้นในเนื้อหาของงานศิลปะที่จัดแสดงช่วงระยะเวลาอันมีความรู้เกี่ยวกับผลงานที่จัดแสดงอยู่ในนิทรรศการสอดคล้องกับ Swenty (2003) ได้กล่าวถึงองค์ความรู้ของการฝึกอบรมผู้นำชมในพิพิธภัณฑ์ศิลปะ ประกอบด้วยความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ความรู้พื้นฐานทางด้านทัศนศิลป์ ความรู้ภายในนิทรรศการที่นำชม ความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะ การสื่อความหมายและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เข้าชมแต่ละกลุ่ม และมีความต้องการความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ ซึ่งในผลวิจัยของธนวัฒน์ กัญภัย (2554) การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียน การสอน ศิลปวิจารณ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี กล่าวว่าด้านเนื้อหาสาระของศิลปวิจารณ์ต้องบูรณาการความรู้ด้านศิลปวิจารณ์เชื่อมโยงกับศาสตร์ด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ ปรัชญา ส่วนด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอนศิลปวิจารณ์ ควรส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเน้นให้เกิดสังคมการวิจารณ์

5. ความต้องการด้านขั้นตอนการปฏิบัติการณ์นำชมนิทรรศการ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้นำชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านขั้นตอนการปฏิบัติการณ์นำชม นิทรรศการ ได้แก่ สรุปสาระสำคัญได้อย่างตรงประเด็น สามารถนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขการนำชม ครั้งต่อไปสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ในนิทรรศการกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ และยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายได้

อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับทิววรรณ พุ่มมณี (2552) ที่กล่าวถึงความสามารถของมัคคุเทศน์ว่าควรปฏิบัติ การนำชมอย่างมีขั้นตอน คือ เตรียมข้อมูลก่อนการนำชมมีการกล่าวทักทายและให้ข้อมูลเบื้องต้นกับผู้เข้าชม นิทรรศการ อธิบายโดยใช้ภาษาที่เหมาะสม เปิดโอกาสในการซักถาม และสรุปสาระสำคัญ

6. ด้านทักษะของผู้เข้าชมนิทรรศการ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้เข้าชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านทักษะของผู้เข้าชมนิทรรศการ ได้แก่ พุดจูงใจให้ผู้เข้าชมมีความ สนใจในนิทรรศการ พุดอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่ายขึ้น สามารถกระตุ้นให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในการชม นิทรรศการ ตรงกับพิพิธภัณฑ์ศิลปะบอสตัน (Museum of Fine Art, Boston) ที่นำเสนอการบริการนำชมซึ่ง มีวิธีการที่เป็นไปในทางที่คล้ายกับการเป็นเพื่อนร่วมเดินชมงานศิลปะกับผู้เข้าชม ผู้นำชมเป็นผู้สร้างความ เร้าอารมณ์ในการชื่นชม กระตุ้นความสนใจในงานศิลปะ (The Museum of Fine Art Boston, 2013) ซึ่งนอกจากทักษะด้านการพุดแล้ว ผู้นำชมควรมีการฝึกปฏิบัตินำชมก่อนการนำชมจริง สอดคล้องกับพิพิธภัณฑ์ ศิลปะซานดิเอโก (The San Diego Museum of Art) ที่ผู้นำชมมีการฝึกปฏิบัติงานนำชมขั้นต่ำ เดือนละ 8 ครั้ง (The San Diego Museum of Art, 2013)

7. ด้านทัศนคติของผู้เข้าชมนิทรรศการ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้เข้าชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านทักษะของผู้เข้าชมนิทรรศการ ได้แก่ มีทัศนคติที่ดีต่อนิทรรศการ ที่ จัดแสดง มีทัศนคติที่ดีต่องานบริการด้านการศึกษาและมีทัศนคติที่ดีต่องานอาสาสมัครหรือกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งตรงกับผู้นำชมนิทรรศการศิลปะที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะเบอร์มิงแฮม (Birmingham Museum of Art) มีภาระกิจ หลักคือการทำงานร่วมกับผู้เข้าชมทั้งในด้านการสร้างทัศนคติที่ดีในทางศิลปะ การอธิบายความหมายของงาน ศิลปะ การเล่าประสบการณ์ทางศิลปะให้กับผู้เข้าชมโดยมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการสร้างสรรค์และมีการผสมผสาน ประสบการณ์ในการอธิบายความหมายของงานศิลปะเพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก โดยผ่าน การชื่นชมงานศิลปะ (Birmingham Museum of Art, 2013)

8. ด้านการนำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมประเภทต่างๆ บุคลากรในพิพิธภัณฑ์ ผู้เข้าชมนิทรรศการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เข้าชมนิทรรศการมีความต้องการด้านการนำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมประเภทต่างๆ ได้แก่ สามารถนำชมกลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มเด็กเล็ก มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธา ริน กลิ่นเกสร (2554) ในการศึกษาผลของการส่งเสริมประสบการณ์ทางสุนทรียะผ่านกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ ศิลปะที่มีผลต่อสุนทรียภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาและผลปรากฏว่านักเรียนมีความเห็นด้วยในระดับ เห็นด้วยมากที่สุดในทุกกิจกรรมที่จัดขึ้น ในส่วนความต้องการการนำชมให้กับกลุ่มผู้เข้าชมที่มีความสนใจเฉพาะ นั้นตรงกับการจัดเตรียมผู้นำชมนิทรรศการของพิพิธภัณฑ์ศิลปะซานดิเอโก (The San Diego Museum of Art) ที่มีแผนการเรียนรู้สำหรับผู้นำชมเป็นแผนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ผู้นำชมนั้นเป็นบุคลากรหลักในการนำชม ให้กับเด็ก ผู้ใหญ่และผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษ มีความเข้มข้นอยู่ที่ส่วนสำคัญของทักษะในการนำชมให้กับ กลุ่มผู้เข้าชมที่เป็นเด็กและกลุ่มผู้เข้าชมที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นการจัดให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้เข้าชม (The San Diego Museum of Art, 2013)

ข้อเสนอแนะ

1. ทักษะการสื่อสารนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการการถ่ายทอดองค์ความรู้ของนิทรรศการ
2. การสร้างความร่วมมือกันระหว่างพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่าย ระหว่างภัณฑารักษ์ ศิลปิน ผู้นำชมและผู้เข้าชมนิทรรศการ เป็นการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และขยายขอบเขตขององค์ความรู้
3. พิพิธภัณฑ์ศิลปะ สถาบันการสอนศิลปะ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางการพัฒนาทักษะ

การนำเสนองานศิลปะของผู้นำชมนิทรรศการไปประยุกต์ใช้สำหรับการเตรียมการเรียนการสอนนอกสถานที่ หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในพิพิธภัณฑ์ศิลปะ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมศิลปากร. (2553). *คู่มือ: การปฏิบัติงานของภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร*, กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร
- กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2556). สืบค้นจาก <http://www.onec.go.th/onec-administrator/uploaded/Category/plan/SharingPolicy.pdf>
- กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2547). *ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย.
- กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2549). *การเผยแพร่ความรู้. การบริหารจัดการงานศิลปะร่วมสมัย สาขาทัศนศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: วิชั่น พรินท์ แอนด์มีเดีย.
- กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2549). *ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. ในผลงานวิจัยของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ประจำปี 2547-2549*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ.
- กฤษฎา ดุษฎีนิช. (2555). *ศิลปะร่วมสมัยกับกระบวนการเรียนรู้โลกและเรียนรู้ศิลปะ*. วารสารหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 1(1), 8-12
- ทิพวรรณ พุ่มมณี. (2552). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธาริน กลิ่นเกสร. (2554). *ผลของการส่งเสริมประสบการณ์ทางสุนทรีย์ผ่านกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ศิลปะที่มีผลต่อสุนทรีย์ภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษา*. สืบค้นจาก <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V71/v71d0095.pdf>
- ชนวัฒน์ กันภัย. (2554). *การนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะวิจารณ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี*. สืบค้นจาก <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V71/v71d0142.pdf>
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2541). *คู่มือมัคคุเทศก์*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2539). *พิพิธภัณฑ์ศิลปะให้อะไรกับประชาชนประชาชนได้อะไรจากพิพิธภัณฑ์ศิลปะ*. โลกศิลปะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2527). *ศิลปะร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: วิชาลอาร์ต.
- ศิริวัฒน์ แสนเสริม และคณะ. (2550). *แนวทางการพัฒนาและบริหารจัดการหอศิลป์ร่วมสมัยในพื้นที่ 35 ไร่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. ผลงานวิจัยของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ประจำปี 2550-2551*. กรุงเทพมหานคร: แคร่ปริ้นท์แอนด์กราฟฟิค
- ศิริวัฒน์ แสนเสริม. (2543). *ความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพิพิธภัณฑ์ศิลปะและนักวิชาการศิลปะเกี่ยวกับการบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ศิลปะในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

- ศิริวัฒน์ แสนเสริม. (2549). การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหอศิลป์ร่วมสมัยเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารมหาวิทยาลัยกรุงเทพ*. 5(2) สืบค้นจาก http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/epaper/july_dec2006/Siriwat.pdf
- สุจิตรา มาถาวร. (2542). *พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: เอส ที พี เวิลด์ มีเดีย
- สุทธาสินี วัชรบูล. (2544). *รายงานการวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑ์ชุมชนพลังแห่งการเรียนรู้กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล.
- สุริชัย หวันแก้ว และ กนกพรรณ อยู่ชา. (2552). *ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยบนความหลากหลายและสับสน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. (2554). *รายงานประจำปีหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2554*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร.
- หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. (2555). *รายงานประจำปีหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร ประจำปี 2555*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
- หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. (2556). *เอกสารประกอบการอบรมอาสาสมัครนำชมนิทรรศการครั้งที่ 2 หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร: หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา)
- อัญชลีรัตน์ มิลินทสูต. (2548). *การศึกษาการใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน ศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*

ภาษาอังกฤษ

- Ambore, T & Paine, C. (1993). *Museum education services: Within/outside the museum*. New York: Museum Basics
- Birmingham Museum of Art, (2013). *Tour information*. Retrieved from <http://www.artsbma.org/teachers/tour-information>
- Black, G. (2005). *The engaging museum developing museums for visitor involvement*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Castle, M. C. (2006). *Blending pedagogy and content a new curriculum for museum teacher*. Retrieved from <http://www.mccastle.com/UserData/Castle.BlendingContentandPedagogy.pdf>
- Greenhil, E. H. (2007). *Museum and education*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Greenhil, E.H. (1999). *The educational role of the museum*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Grenier, R.S. (2005). *How museum docents develop expertise* (A Dissertation Submitted to the Graduate Faculty of The University of Georgia in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy) Athens, Georgia.
- Hein, G. E. (2000). *Learning in the museum*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Henry, C. (2010). *The museum experience: The discovery of meaning*. Virginia: National Art Education Association.

- Jackson, P. W. (1998). *John dewy on the lessons of art*. US: Library of Congress
- Jones, C. (2012). *Docent remix: profile of art museum docent in The modern museum* (A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Art, University of Washington, Program Authorized to Offer Degree: Museology) Washington, United States of America.
- National Museum of Natural Science. (2008). *How Did Volunteer Docents Continue Lifelong Learning Through Museum Environment: A case Study on National Museum of Natural Science*. Retrieved from <http://iclll2011.oum.edu.my/extfiles/pdf/How%20Did%20Volunteer%20Docents%20Continue%20Lifelong%20Learning%20Through%20Museum%20Environment%20A%20Case%20Study%20on%20National%20Museum%20of%20Natural%20Science.pdf>
- Swenty, B. Z. (2003). *Docent as meaning makers: the frontline of the museum learning experience*. In *Museum Education in The 21 Century*. Virginia: National Art Education Association.
- The Museum of Fine Art Boston. (2013). *Activity and tour*. Retrieved from <http://www.mfa.org/programs/gallery-activities-and-tours>
- The San Diego Museum of Art. (2013). *Tour school program: how to become a Docent* Retrieved from <http://www.sdmart.org/about/docents>
- Walsh-Piper, K. (1989). *Museum Education: History, theory and practice*. Virginia: National Art Education Association.